

ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕЙТИНГОВОЇ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У КУРСІ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ»

Олена Кудрявцева

Одеса

У статті розкрито теоретичні питання педагогічного контролю у вищій школі; наведено опис та результати застосування рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень майбутніх педагогів з дошкільної освіти в умовах кредитно-модульної системи навчання за показниками якості навчальної роботи на прикладі однієї з навчальних груп в процесі вивчення педагогічної дисципліни «Вступ до спеціальності».

Ключові слова : вища освіта, майбутні педагоги з дошкільної освіти, навчальний процес, кредитно-модульна система навчання, педагогічний контроль, рейтинг, бали, рейтингова система оцінювання.

У сучасному світі вища освіта є фундаментом розвитку людства і кожного суспільства зокрема. Безумовно, вона також є гарантом індивідуального розвитку особистості, сприяє формуванню інтелектуального, духовного і виробничого потенціалу суспільства. Однією з важливих умов модернізації системи вищої освіти в Україні є професійна підготовка педагогічних кадрів, здатних успішно вирішувати завдання всебічного розвитку і виховання дітей дошкільного віку. Педагог дошкільного навчального закладу – особлива професія. І від того, як професійно підготовлений молодий педагог, багато в чому залежить якість виховання і навчання дітей, майбутнє суспільства. Пріоритетом розвитку суспільства у XXI столітті, як визнало світове товариство, беззаперечно є якість освіти, якій підпорядковані всі інші показники людського життя. В освітньому процесі зливаються процеси розвитку, навчання, виховання, самовиховання і самоосвіти особистості разом зі всіма умовами, формами і методами їх протікання.

Навчальний процес у вищих навчальних закладах – це система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на засвоєння відповідної освітньо-

професійної програми певного освітньо-кваліфікаційного рівня та забезпечення патріотичного, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи. Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, яку за своїм змістом відносять до високотехнологічних, спрямовано на підвищення якості вищої освіти фахівців і забезпечення на цій основі конкурентоспроможності випускників та престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі.

Різні аспекти впровадження модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах розглядаються у науковій літературі (А.М. Алексюк, І.М. Богданова, С.С. Вітвицька, З.І. Гирич, О.Б. Желавський, Г.В. Мельниченко, П.І. Сікорський, Д.В. Чернілевський, М.А. Чошанов, П.А. Юцявичене та ін.). На початку ХХІ століття кредитно-модульна система навчання є найбільш цілісним та системним підходом до процесу навчання, що забезпечує високоефективну технологію реалізації дидактичного процесу [5].

Важливою складовою навчальної діяльності є система контролю і оцінювання, діагностика навчальних досягнень студентів . Питання, що стосуються контролю і оцінювання навчальних досягнень студентів розглядаються в працях таких вчених як А.М. Алексюк, Ш.О. Амонашвілі, С.С.Вітвицька, В.В.Давидов, В.І.Євдокимов, В.М. Єфімов, А.І. Зільберштейн, С.Ю. Ніколаєва, В.Л. Ортинський, І.П. Підласий, С.Л. Рубінштейн, Н.І. Сорокін, Н.Ф. Тализіна та інших.

Мета даної статті полягає в розкритті теоретичних питань педагогічного контролю у вищій школі, а саме – особливостей рейтингового оцінювання навчальних досягнень майбутніх педагогів з дошкільної освіти в умовах кредитно-модульної системи навчання, та в розробці показників якості навчальної роботи на прикладі вивчення педагогічної дисципліни «Вступ до спеціальності».

Педагогічний контроль – система перевірки результатів навчання і виховання студентів. Контроль, як дидактичне поняття, становить собою сукупність усвідомлених ідей, спрямованих на отримання відомостей про рівень опанування окремими студентами програмного матеріалу, оволодіння теоретичними і

практичними знаннями, навичками і вміннями, що необхідні в процесі виконання завдань професійної діяльності [4 , 273].

Головна мета контролю – визначення якості засвоєння студентами навчального матеріалу, ступеню відповідності сформованих умінь та навичок цілям та завданням навчання. Контроль навчання у вищих навчальних закладах виконує певні функції : діагностичну, корегувальну, освітню, виховну, стимулюючу, оцінювальну, розвивальну, мобілізуючу. Реалізація функцій залежить від дотримання основних принципів перевірки навчально-пізнавальної діяльності та оцінки знань, навичок і умінь студентів.

А.М. Алексюк пропонує дотримуватись таких принципів контролю : індивідуального підходу до перевірки та оцінки знань, навичок і умінь студентів ; систематичності та регулярності перевірок і оцінювання навчально-пізнавальних дій студентів; урізноманітнення видів і форм контролю; всеосяжності, яка передбачає всебічність, тематичність і повноту контролю та оцінювання; об'єктивності перевірок та оцінювання; диференційованості контролю та оцінювання; єдності вимог до контролю з боку всіх науково-педагогічних працівників [1].

За призначенням і характером контроль поділяють на попередній, періодичний, підсумковий, взаємоконтроль, самоконтроль. До основних форм організації перевірки знань, навичок і умінь, крім самоконтролю, належать індивідуальна, фронтальна і групова перевірки. Для реалізації цих форм перевірки В.Л. Ортинський пропонує використовувати певні методи перевірки успішності студентів у дидактичному процесі: «побічне спостереження, усне опитування, вправління, програмований контроль, письмові роботи, дидактичні тести тощо» [4 , 278].

Однією з форм контролю якості знань у вищих навчальних закладах є рейтингова система оцінювання. Проблема рейтингу розглядається в працях таких вітчизняних і зарубіжних авторів, як А. Алексюк, О. Безносок, В. Бондар, Н. Васильєв, М. Власко, В. Гарєєв, В. Головенкін, В. Гольдшміт, В. Груцяк, С. Єршиков, В. Каспаров, Є. Лізунова, В. Малищенко, Ю. Моїсєєв, І. Прокопенко,

Дж. Рассел, Є. Сергєєва, П. Сікорський, О. Устименко, А. Фурман, І. Чегель та ін. У практиці вищої школи рейтинг – це деякий числовий розмір, виражений, як правило, за багатобальною шкалою успішності, що інтегрально характеризує знання студента з одного або декількох предметів протягом визначеного періоду навчання (семестр, навчальний рік і т. д.) [2 , 8]. Рейтингова система оцінювання успішності навчання та визначення академічного рейтингу студентів забезпечує реалізацію дидактичного принципу свідомості студентів у навчанні, активізує навчальну роботу протягом семестру, спонукає студентів працювати систематично та самостійно, розширює можливості для всебічного розкриття та розвитку творчих здібностей студентів, індивідуалізує навчання, створює атмосферу співпраці.

Рейтингова система оцінювання – система, в основу якої покладено поопераційний контроль і накопичення рейтингових балів за різнобічну навчально-пізнавальну діяльність студента з певного кредитного модуля. Рейтингові бали – кількісна оцінка у балах результатів певної навчальної діяльності студента з урахуванням її значущості (вагомості) та якості. Метою рейтингової системи оцінювання є: інтенсифікація навчального процесу та підвищення якості підготовки фахівців; підвищення мотивації студентів до активного, свідомого навчання, систематичної самостійної роботи протягом семестру та відповідальності за результати навчальної діяльності, встановлення постійного зворотного зв'язку з кожним студентом та своєчасне коригування його навчальної діяльності; забезпечення змагальності та здорової конкуренції у навчанні; підвищення об'єктивності оцінювання рівня підготовки студентів; зменшення психологічних, емоційних і фізичних перевантажень у період екзаменаційних сесій [3].

Для втілення рейтингової системи оцінювання знань студентів важливі такі умови : готовність викладачів і студентів до її сприйняття; належне організаційно-методичне забезпечення (зокрема – обов'язкова самостійна робота студентів); впровадження модульного навчання і контролю; налагодження обліку роботи у формі спеціальних таблиць; застосування письмової перевірки знань.

Метою практичної частини дослідження є розробка показників якості навчальної роботи на прикладі вивчення майбутніми педагогами з дошкільної освіти педагогічної дисципліни «Вступ до спеціальності». «Вступ до спеціальності» належить до групи професійно-орієнтованих і спеціальних педагогічних дисциплін. Він є першою ланкою у цілій низці педагогічних дисциплін, важливою частиною всієї системи професійної підготовки студентів Інституту дошкільної та спеціальної освіти, факультету дошкільної педагогіки та психології.

Метою даного курсу є доведення до свідомості студентів важливості соціальної ролі вихователя, введення в систему педагогічних знань, надання базових основ педагогічних знань та практичних навичок, необхідних для подальшого засвоєння педагогічних дисциплін, здійснення майбутньої професійної діяльності.

В результаті вивчення курсу «Вступ до спеціальності» майбутні педагоги з дошкільної освіти повинні оволодіти знаннями : про історичні шляхи становлення професії «педагог дошкільної освіти»; про сутність і функції педагогічної діяльності; про професійне спілкування у структурі діяльності педагога дошкільної освіти; про роль педагогічного вищого закладу освіти у безперервній системі педагогічної освіти, у підготовці майбутніх педагогів; про форми і методи самостійної роботи студентів; про значення педагогічної практики в системі підготовки фахівця; про сутність самовиховання як засобу професійної підготовки; про культуру навчальної праці студентів.

Студенти повинні оволодіти наступними уміннями та навичками : застосовувати теоретичні знання з курсу «Вступ до спеціальності» під час вивчення інших педагогічних дисциплін, при написанні рефератів, виконанні курсових, дипломних робіт, під час педагогічної практики; класифікувати і характеризувати педагогічні явища, аналізувати і порівнювати ідеї, думки різних авторів; здійснювати вибір методів і форм самостійної роботи студентів; поповнювати, систематизувати, зберігати необхідну інформацію з питань курсу.

На факультеті дошкільної педагогіки та психології, який обслуговує кафедра дошкільної педагогіки, курс «Вступ до спеціальності» викладається на I ку-

рсі, у першому семестрі навчального року, містить теоретичний курс, практичні заняття.

При традиційній системі оцінювання знань студентів з курсу «Вступ до спеціальності» часто виникали проблеми, пов'язані з недостатнім усвідомленням студентами необхідності систематичної та рівномірної роботи на кожному етапі курсу, обов'язкового відвідування лекцій і конспектування лекційного матеріалу, відповідального ставлення та підготовки до практичних занять, вчасного виконання домашніх завдань.

Іноді це приводило до напружених психологічних ситуацій під час екзаменаційної сесії, коли студент, який не виконав передбачених навчальним планом робіт, не допускався до екзамену і викладачеві доводилося відстоювати свою позицію тільки на підставі записів у своєму журналі.

Для усунення цих проблем на кафедрі дошкільної педагогіки було розроблено спеціальну методику контролю кожного виду занять за робочою навчальною програмою кредитного модуля «Вступ до спеціальності». Сутність цієї методики полягає в забезпеченні неперервності отримання знань та набуття умінь і навичок студентами шляхом їх заохочення до систематичної аудиторної та позааудиторної роботи.

Згідно з розробленою методикою, робота студентів протягом семестру регулярно оцінювалася за показниками : систематичності; самоорганізованості; рівня знань, умінь і навичок; активності, і доводилася до відома, як студентів, так і деканату факультету дошкільної педагогіки та психології. За основу кількісної оцінки якості навчальної роботи за цими показниками було взято розподіл часу на види навчальних занять, визначені робочим навчальним планом дисципліни : обсяг лекцій – 34 години, практичних занять – 20 годин, на самостійну роботу студентів відводиться 12 годин, індивідуальну роботу студентів – 8 годин.

Відповідно до цього за результатами поточної роботи при проведенні аудиторних занять (лекційних і практичних занять) оцінювалася систематичність роботи студентів; за результатами самостійної роботи студентів – оцінювалася

самоорганізованість студентів; під час проведення 9 контрольних тестів, які виконувалися студентами під час проведення практичних занять – здійснювався поточний контроль знань, умінь і навичок. Остаточний контроль відбувався в процесі екзамену.

Розмір (R) шкали рейтингової системи оцінювання з певного кредитного модуля, семестрова атестація з якого передбачена у вигляді екзамену, формується як сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру (R (C)) та вагового балу з екзамену (R (E)) :

$$R = R (C) + R (E).$$

За прийнятою 100-бальною шкалою для R на кафедрі дошкільної педагогіки встановлено співвідношення : $100 \% = 70 \% + 30 \%$, де складова екзаменаційного контролю дорівнює 30 %, а семестрова – 70 %.

Такий розподіл вагових балів стимулює студентів до систематичної, активної, продуктивної роботи протягом семестру і може позбавити їх ризику отримання на екзамені незадовільної оцінки. Відповідно до прийнятої шкали оцінок ESTS (згідно з наказом МОН України № 48 від 23.01.04) мінімальна позитивна оцінка E – «достатньо» або «задовольняє мінімальним критеріям» - відповідає традиційній оцінці «задовільно» і становить 60-66 балів ; позитивна оцінка D – «задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків» - відповідає традиційній оцінці «задовільно» і становить 67-74 бали. Вагові бали, що утворюють шкалу R (C), розподіляються залежно від важливості, трудомісткості та обсягу певних навчальних робіт протягом семестру.

Ми вважаємо, що систематичність в засвоєнні теоретичного матеріалу педагогічної дисципліни «Вступ до спеціальності» дуже важлива. Тому, за роботу на лекціях і практичних заняттях, а саме – ведення конспекту, рішення педагогічних завдань – положенням про рейтингову систему оцінювання успішності студентів передбачено 1 бал / аудиторне заняття. При обсязі лекцій 34 годин це дає студентові 17 балів, і обсязі практичних занять 20 годин – ще 10 балів. Таким чином, за показником систематичності роботи студент може максимально отримати 27 балів, що становить 39 % R (C), (70 балів).

Студентам-порушникам навчального процесу можуть бути нараховані штрафні бали, що передбачено положенням про рейтингову систему успішності студентів [3]. Штрафні бали передбачені за : відсутність на лекціях без поважної причини (- 1 бал); відсутність на практичному занятті без поважної причини (- 1 бал); невідповідність до практичного заняття (- 1 бал). Максимальна сума штрафних балів становить 10 % від R, тобто 10 балів.

Рівень самоорганізованості студентів оцінювався за результатами самостійної роботи студентів під час виконання домашніх завдань і підготовки до 10 практичних занять. При наявності всіх виконаних домашніх завдань (складання словника основних понять курсу, складання каталогів літературних джерел, конспектування літературних джерел, конспектування законодавчих документів про освіту України, написання творів-есе, складання кросвордів, зіставлення програм професійного самовиховання особистості, схематичного представлення, заповнення таблиць, порівняльного аналізу різних видів педагогічної діяльності вихователя, різних видів самостійних робіт студентів, ознайомлення з додатковою літературою (конспект основних думок автора), підготовка рефератів, виконання завдань творчого характеру та ін.) студентам нараховувався 1 бал за підготовку до кожного практичного заняття (тобто 10 балів за готовність до 10 практичних занять).

Таким чином, студент може отримати до 37 балів лише за рахунок дотримання елементарних вимог щодо організації навчального процесу (це становить 53 % від R (C). Такий підхід до застосування рейтингової системи оцінювання студентів на протязі семестру при вивченні курсу «Вступ до спеціальності» має спонукати їх відмовитися від безпідставних та спонтанних пропусків лекційних і практичних занять ; від невиконання домашніх завдань, пам'ятаючи про втрату балів, компенсувати велику кількість яких стає все важче.

Решта балів, необхідних для допуску до екзамену (мінімум 60 балів), студенти отримують за результатами поточного контролю знань, умінь і навичок при виконанні тестових завдань. Тестові завдання оцінюються 3 балами і мають, як і передбачено рейтинговою системою оцінювання, три рівні оцінки (3,

1, 0) залежно від правильності їх розв'язання. Максимальна сума балів за 9 тестових завдань становить 27 балів.

Семестрова сума балів з усіх видів контрольних заходів становить 64 бали, що достатньо для допуску до екзамену. За бажанням і за умови активної роботи протягом семестру, студенти можуть отримати ще 10 заохочувальних балів (10 % від R), які нараховуються за активність на лекціях і практичних заняттях, виступи з доповідями на студентських наукових конференціях, участь в роботі з удосконалення дидактичних матеріалів з курсу «Вступ до спеціальності» і т. д.

Таким чином, максимальна семестрова сума балів з усіх видів контрольних заходів, включаючи активність студента, становить 74 бали. Це надає студенту, який сумлінно працював протягом семестру, виконав всі вимоги навчальної робочої програми з кредитного модуля «Вступ до спеціальності», «страховий поліс» у вигляді оцінки D на екзамені.

При рейтингу R(C) між 40 і 60 балами студент має виконувати додаткову залікову контрольну роботу, яка складається з п'яти завдань, на які треба дати обґрунтовану письмову відповідь. Питання додаткової контрольної роботи аналогічні до питань поточних тестових завдань, а також містять інші питання, передбачені тематикою екзаменаційних питань. Максимальна сума балів, які студент може отримати, правильно відповівши на питання залікової контрольної роботи, становить 20 балів. Студент також може добрати за допомогою цієї роботи бали, яких йому бракує до $R(C) = 60$, тому що вагові бали кожного завдання, залежно від його складності, коливаються від 3 до 5 балів. При рейтингу менше 40 балів студент не допускається до екзамену, але йому надається можливість відпрацювати та здати усі заборгованості.

Рейтингова оцінка R(E), яку можна отримати на екзамені, складається з балів, які нараховуються за відповіді на два питання. Перше запитання екзаменаційного білету – теоретичного характеру, наприклад з тем: «Становлення і розвиток педагогічної професії», «Сутність і функції педагогічної діяльності фахівця» і т. д. В залежності від повноти і правильності відповіді за це питання нараховується 15, 8, 0 балів. Друге питання стосується тем практичного харак-

теру, наприклад з тем «Зміст, форми і методи самостійної роботи студентів», «Педагогічна практика у системі підготовки спеціаліста дошкільної освіти», «Самовиховання в системі професійної підготовки майбутнього вихователя» і т. д.; оцінюється відповідно в 15, 8, 0 балів. Максимальна сума балів, яку студент може отримати на екзамені, становить 30 балів.

Таким чином, хоча протягом семестру основна увага приділяється систематичності та самоорганізації навчальної роботи (37 балів або 53 % від R(C), основну складову загального рейтингу R складає оцінка рівня знань, умінь і навичок студентів (27 + 30 = 57 балів або 57 % R).

Аналіз результатів формування поточного та загального рейтингів якості знань 2009 – 2012 навчальних років на прикладі однієї з навчальних груп I курсу, 1 групи (Дошкільна освіта. Дефектологія. Логопедія) складом 36 осіб дає змогу зробити такі узагальнення :

1. За результатами поточного рейтингу, виділяються три зони прогнозованої успішності: більше 55 балів – для поточного рейтингу більше 55 балів (23 студента) оцінку «відмінно» на екзамені отримало 18 студентів і «добре» - 5 студентів ; для поточного рейтингу від 50 до 55 балів (6 студентів) оцінку «добре» на екзамені отримало 5 студентів і «задовільно» - 1 студент ; для поточного рейтингу менше 50 балів (7 студентів) всі екзаменаційні оцінки – «задовільно».

2. Низький рівень самоорганізованості студентів, який проявлявся в ігноруванні вимог виконання самостійної роботи студентів, практично позбавляв їх можливості отримати на екзамені високі оцінки. Так, при рівні виконання самостійних робіт менше 60% (6 балів і менше) оцінку «задовільно» на іспиті отримали 8 студентів (100% з усіх, хто отримав таку оцінку на екзамені).

3. Рівень знань, умінь і навичок, набутих студентами протягом семестру – визначальний чинник формування загального рейтингу. Так, з 28 студентів, які за результатами поточних тестових завдань отримали з 27 можливих балів 22 бали і більше (більше 80%) – на екзамені отримали всі оцінки «відмінно» і «добре». Всі студенти, які отримали на екзамені оцінку «задовільно», за резуль-

татами поточних тестових завдань мали від 20 до 15 балів (від 74% до 56% можливого).

Рейтингова система оцінювання якості знань майбутніх педагогів з дошкільної освіти дозволяє викладачу і студенту ефективно керувати навчальною діяльністю, регулювати її. Навчальний процес з дисципліни стає повністю відкритим для студентів, має демократичний характер, що дозволяє постійно контролювати свій рівень підготовки, вносити своєчасні корективи в навчальну роботу, обирати рівень навчання та спосіб одержання підсумкової оцінки з кожного кредитного модуля. Процес навчання індивідуалізується, а вимоги, що висувуються, відповідають здібностям студентів, що скасовує порівняльний підхід у навчанні та оцінці їх роботи. Рейтингова система оцінювання робить систему оцінювання більш гнучкою та об'єктивною, забезпечує змагальність навчання та здорову конкуренцію між студентами у навчанні.

Таким чином, рейтингова система оцінювання навчальних досягнень майбутніх педагогів з дошкільної освіти в умовах кредитно-модульної системи навчання є вдалою заміною традиційній системі оцінювання, але на теперішньому етапі потребує подальшого вдосконалення. Перспективу дослідження вбачаємо в теоретичному та експериментальному вивченні проблеми комп'ютеризації навчально-виховного процесу у ВНЗ на модульно-рейтинговій основі.

Література

- 1.Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підруч.[для студ. вищ. навч. закл.] / А.М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
- 2.Безносюк О.О. Система модульно-рейтингового контролю успішності студентів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Олександр Олексійович Безносюк. – К., 2001. – 19 с.
- 3.Методичні рекомендації щодо розробки та застосування рейтингових систем оцінювання успішності студентів з навчальних дисциплін [Текст] / Уклад. В.П. Головенкін. – Вид. 2-ге, виправл. і доповн. – К.: Нац. техн. ун-т України «Київ. політех. ін.-т», 2008. – 20 с.

4.Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В.Л. Ортинський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

5.Сікорський П.І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / П.І. Сікорський.–К.: Вид-во Європ. Ун-ту,2004.–127с.

В статье раскрыты теоретические вопросы педагогического контроля в высшей школе ; приведено описание и результаты применения рейтинговой системы оценивания учебных достижений будущих педагогов дошкольного образования в условиях кредитно-модульной системы обучения по показателям качества учебной работы на примере одной из учебных групп в процессе изучения педагогической дисциплины «Введение в специальность».

Ключевые слова: высшее образование, будущие педагоги дошкольного образования, учебный процесс, кредитно-модульная система обучения, педагогический контроль, рейтинг, баллы, рейтинговая система оценивания.

In the article the theoretical issues of pedagogical control in high school, and describes the results of a rating system for evaluation of educational achievements of the future teachers of pre-school education in a credit-modular system in terms of quality of educational work as an example of one of the student groups in the study of teaching the subject "Introduction a specialty."

Key words: higher education, future teachers of preschool education, the learning process, the credit-modular system of education, pedagogical control, rating, points, a rating system of evaluation.